УДК 378.011.3-051:373.2]:796.011.3
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-2-34

Наталя ОСІП,
orcid.org/0000-0002-1114-9092
асистент кафедри фізичного виховання
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка
(Тернопіль, Україна) osip@tnpu.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті обґрунтовано, що істотне зниження показників здоров'я дітей дошкільного віку зумовлює необхідність підготовки освітян дошкільної освіти до вирішення завдань здоров'язбереження. Окреслено, що важливу роль у фізичному вихованні дітей відіграє вихователь, його бачення процесу фізичного виховання, прагнення використати варіативні форми організації фізкультурно-оздоровчої діяльності, розвивати у дітей живий інтерес до занять фізичною культурою. Підкреслено, що підготовка майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти передбачає вибір змісту, процес його засвоєння згідно з цілями системи дошкільної освіти, фізичного розвитку дитини та реального рівня сформованості готовності кожного студента у галузі фізкультурної дошкільної освіти.

Визначено педагогічні умови, необхідні для ефективної підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти: розвиток ціннісно-мотиваційного ставлення студентів до реалізації фізкультурно-оздоровчих технологій у закладах дошкільної освіти; вивчення інтегрованого курсу «Фізичне виховання дітей дошкільного віку з методикою викладання» та забезпечення його зв'язків із психолого-педагогічними та медико-біологічними дисциплінами; використання проблемно-розвивальних вправ з метою оволодіння студентами способами активізації оздоровчої діяльності дітей у закладах дошкільної освіти; активізація індивідуалізованої самоосвітньої діяльності студентів. Основними видами діяльності студентів, які забезпечують ефективну підготовку майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти є навчальна, квазіпрофесійна та навчально-прикладна. Така логіка організації освітнього процесу забезпечує здійснення поступового переходу студента від найбільш абстрактних, знакових моделей, до дедалі конкретніших, прикладних моделей. Таким чином відбувається поетапний перехід від навчальної до самостійної діяльності щодо фізичного виховання дошкільників.

Ключові слова: *здоров'язбереження та здоров'ятворення, майбутні вихователі, діти дошкільного віку, фізичне виховання, педагогічні умови, заклади дошкільної освіти.*

Nataliia OSIP,
orcid.org/0000-0002-1114-9092
Assistant at the Department of Physical Education
Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University
(Ternopil, Ukraine) osip@tnpu.edu.ua

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PREPARATION OF FUTURE EDUCATORS FOR PHYSICAL EDUCATION OF CHILDREN IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

The article proves that a significant reduction in the health of preschool children necessitates the preparation of preschool educators to solve health problems. It is outlined that an important role in children's physical education is played by the educator, his vision of the process of physical education, the desire to use various forms of organization of physical culture and health activities, to develop children's interest in physical education.

It is emphasized that the preparation of future educators for physical education of children in preschool institutions involves the choice of content, the process of its assimilation in accordance with the goals of preschool education, physical development of a child and the actual level of readiness of each student of physical education in preschool education.

The pedagogical conditions necessary for effective preparation of future educators for physical education of children in preschool institutions are determined: development of value-motivational attitude of students to the implementation of physical culture and health technologies in preschool institutions; study of the integrated course "Physical education of preschool children with teaching methods" and ensuring its links with psychological, pedagogical and medical and biological disciplines; the use of problem-solving exercises in order to master students' ways to enhance the health of children in preschool education; activation of individualized self-educational activity of students.

The main activities of students that provide effective preparation of future educators for physical education of children in preschool education are educational, quasi-professional and applied educational activities.

This logic of the organization of the educational process ensures the gradual transition of the student from the most abstract, iconic models, to increasingly specific, applied models. Thus, there is a gradual transition from educational to independent activities for physical education of preschoolers.

Key words: *health and health care, future educators, preschool children, physical education, pedagogical conditions, preschool education institutions.*

Постановка проблеми. Дошкільний вік – вирішальний період життя людини у формуванні ставлення до фізичної активності як суттєвого елементу здорового способу життя. Цілеспрямоване фізичне виховання робить незамінний внесок у процес психомоторного, розумового та емоційного розвитку дітей дошкільного віку. На сучасному етапі реформування системи національної освіти в Україні пріоритетним завданням є оптимізація професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема й фахівців дошкільного профілю. Адже рівень їхньої готовності до педагогічної діяльності позначається на успішності процесу виховання дітей у закладах дошкільної освіти на засадах загальнонаціональних цінностей, серед яких одна з найважливіших − зміцнення та збереження здоров'я підростаючого покоління.

Організація здоров'язберігаючого середовища у дошкільному закладі освіти є одним з найважливіших завдань у реалізації освітнього процесу. З огляду на це актуалізується проблема підготовки та формування готовності педагогічних кадрів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти. Фізична культура, спорт – це сфери, в яких у різних формах відображаються основні естетичні цінності – краса тіла людини, краса рухів, прекрасні та піднесені вчинки (Кошель, 2015).

У 2017 році було прийнято новий Закон України «Про освіту», який чітко окреслив роль кожної освітньої організації, її права та обов'язки. Одним із таких обов'язків усіх освітніх організацій, зокрема й закладів дошкільної освіти (згідно із Законом України «Про дошкільну освіту» (Про дошкільну освіту, 2021)) є пропаганда та навчання навичкам здорового способу життя; організація та створення умов для профілактики захворювань та оздоровлення учнів/дітей, для заняття фізичною культурою та спортом; забезпечення безпеки учнів/дітей під час перебування в організації, що здійснює освітню діяльність; профілактика нещасних випадків з учнями/дітьми під час перебування в організації, що здійснює освітню діяльність; проведення санітарно-протиепідемічних та профілактичних заходів (Про освіту, 2017).

Фізичне виховання дітей у закладах дошкільної освіти відображає дві лінії оздоровчо-розвивальної роботи: залучення дітей до фізичної культури та використання розвиваючих форм оздоровчої роботи з дошкільнятами. Мета фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти – забезпечення високого рівня реального здоров'я дітей і виховання фізичної культури, що дозволяє дошкільнику самостійно вирішувати завдання здорового способу життя та безпечної поведінки (Качан, 2016: 30).

Аналіз досліджень. Аналіз наукових джерел засвідчив, що в психолого-педагогічній науці значна увага приділяється професійній підготовці, зокрема таким її аспектам, як філософія освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Огнев'юк); професійна компетентність педагогів (Н. Бібік, Н. Глузман, І. Зимняя, І. Мельничук, О. Овчарук О. Олексюк, О. Пометун, С. Сисоєва, Л. Хоружа, А. Хуторський). Щодо проблеми підготовки вихователів закладів дошкільної освіти, то науковці здебільшого характеризують поняття «професійна компетентність» та обґрунтовують деякі аспекти фахової компетентності (Г. Бєлєнька, А. Богуш, Н. Денисенко, Е. Карпова, О. Кононко, Н. Лисенко, Т. Поніманська та ін.). Науковцями також досліджуються питання професійної підготовки фахівців із фізичної культури (В. Ареф'єв, С. Балбенко, М. Данилко, М. Зубалій, Н. Мацкевич, Т. Овчаренко, О. Петунін, Б. Шиян), упровадження особистісно зорієнтованих технологій навчання та виховання у вищих педагогічних закладах освіти (І. Бех, О. Вербицький, Л. Сущенко); психолого-педагогічні основи навчання фахівців у галузі фізичного виховання і спорту (О. Федик, А. Цьось); підготовка студентів до фізичного виховання дошкільників (О. Богініч, Л. Волков, Г. Кошель, Н. Левінець, З. Нестерова, С. Петренко, Л. Рижова, О. Шовкопляс) та ін. Однак, незважаючи на наукові доробки дослідників з проблеми підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дошкільників, ця проблема не є остаточно вирішеною. Питання підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти потребує особливої уваги й ретельного пошуку ефективних шляхів розв'язання проблем, що виникають у виховному процесі.

Метою статті є виокремлення й обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх

вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Вихователь дошкільного закладу освіти – це фахівець широкого профілю, педагог-універсал, який допомагає дітям пройти першу освітню сходинку та серед іншого здійснює фізичне виховання дошкільнят. Таким чином, з одного боку, суспільство потребує кваліфікованих вихователів закладів дошкільної освіти, компетентних у питаннях фізичного виховання дошкільників, з іншого боку, необхідно вдосконалювати систему методичної роботи з педагогами дошкільної освіти так, щоб технології здоров'язбереження активно використовувалися у практичній роботі.

Найповніше завдання охорони та зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей вирішується в межах фізичного виховання, що передбачає: набуття досвіду рухової діяльності дітей; розвиток координації та гнучкості, тим самим сприяючи правильному формуванню опорно-рухової системи організму дошкільника; розвиток рівноваги та координації рухів, освоєння дітьми правильного виконання основних рухів, а також – формуванню ціннісно-мотиваційної сфери, пов'язаної з саморегуляцією рухової активності; знайомство з цінностями здорового способу життя, з нормами правильного харчування, рухового режиму, загартовування тощо.

Своєчасність підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти визначається деякими чинниками: підготовка до здійснення основних професійних обов'язків (Futornyi, Nosova, Kolomiiets, 2017), потреба сформувати та зберегти здоров'я дитини в системі освіти та власне здоров'я для досягнення особистісних і професійних цілей, якісного виконання посадових обов'язків та ведення активного соціального життя (Корякіна, Ковальчук, Швець, Дяченко, 2015).

Успішність виокремлення педагогічних умов, на думку А. Протасової, залежить від чіткості визначення кінцевої мети або результату, які повинні бути досягнуті: від розуміння того, що вдосконалення освітнього процесу, як правило, досягається шляхом реалізації не однієї, а цілої низки умов, їхньої системи; на певних етапах педагогічні умови є результатом, досягнутим у процесі їхньої реалізації (Протасова, 2019: 19). Надзвичайно значущим у межах дослідження є інтерпретація поняття «педагогічні умови» Г. Бєлєнької, яка окреслює досліджувану категорію як компонент педагогічної системи, що відображає сукупність можливостей освітнього та матеріально просторового середовища, які впливають на особистісний і процесуальний аспекти цієї системи та забезпечують її ефективне функціонування і розвиток (Бєлєнька, 2015: 112).

На основі здійсненого аналізу науково-педагогічної літератури, поняття «педагогічні умови» розглядаємо як сукупність об'єктивних можливостей змісту, методів і форм, спрямованих на вирішення поставлених завдань в освітньому процесі та акцентуємо, що педагогічні умови в освітньому процесі створюються свідомо та реалізуються із забезпеченням ефективності його перебігу (Stork, Sanders, 2018: 200). Сучасними науковцями активно ведуться наукові дослідження з проблеми застосування педагогами-вихователями сучасних здоров'язберігаючих технологій. Так, досліджуються різноманітні аспекти застосування здоров'язберігаючих технологій вихователями дошкільних закладів освіти (Stork, Sanders, 2018) та інструкторів з фізичної культури дошкільних закладів освіти (Gülsoy, Sezgin S, Çırak, Ulutaş, 2017); активно використовуються здоров'язберігаючі технології в логопедичній практиці (Brian, Pennell, Sacko, Schenkelburg, 2018).

Оскільки педагогічні умови здійснюють прямий вплив на процес формування готовності вихователів до фізичного виховання дітей дошкільного віку, тому припускаємо, що для ефективної підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти необхідним є реалізація таких педагогічних умов:

1) розвиток ціннісно-мотиваційного ставлення студентів до реалізації фізкультурно-оздоровчих технологій у закладах дошкільної освіти. Окреслена педагогічна умова необхідна для стимулювання здоров'язбережувальної, здоров'ятворчої атмосфери серед майбутніх вихователів;

2) вивчення інтегрованого курсу «Фізичне виховання дітей дошкільного віку з методикою викладання» та забезпечення його зв'язків із психолого-педагогічними та медико-біологічними дисциплінами;

3) використання проблемно-розвивальних вправ з метою оволодіння студентами способами активізації оздоровчої діяльності дітей у закладах дошкільної освіти;

4) активізація індивідуалізованої самоосвітньої діяльності студентів.

Реалізація окреслених педагогічних умов відбувається у три етапи:

– *підготовчий* (мотивація до навчання обраної професії, стимулювання студентів 1-3 курсів до роботи з дітьми на основі показових фізкуль-

турних занять, дозвілля, свят у закладах дошкільної освіти);

– *основний* (використання проблемно-розвивальних вправ «Фізичні якості», «Взаємозв'язок додаткової єдності інтелектуального та фізичного розвитку дошкільнят», конструювання комплексів загальнорозвиваючих вправ і рухливих ігор, які дають змогу студентам усвідомити внутрішній психолого-педагогічний механізм розвитку фізичних якостей дітей; організація студентами 4-5 курсів спортивно-масових заходів, спрямованих на формування знань дітей про власне здоро'я, форми та функції організму, прагнення до занять різними видами спорту за участю дітей, батьків, освітян);

– *завершальний* (формування професійно-практичних умінь у студентів під час лабораторних занять з дисципліни «Фізичне виховання дітей дошкільного віку з методикою викладання», педагогічної та виробничої практики; виступи студентів на наукових конференціях, семінарах).

Основними видами діяльності студентів, що забезпечують ефективну підготовку майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти є навчальна, квазіпрофесійна та навчально-прикладна. Така логіка організації освітнього процесу дає змогу здійснити поступовий перехід студента від найбільш абстрактних, знакових моделей, до дедалі конкретніших, прикладних моделей, тобто поетапний перехід від навчальної до самостійної діяльності щодо фізичного виховання дошкільників.

Висновки. Підготовку майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти розглянуто в аспекті відповідності цілей і завдань (позначених законодавчо) змісту, методам та формам роботи щодо здійснення здоров'язбереження у практичній діяльності вихователів дошкільних закладів освіти з урахуванням індивідуальних особливостей дошкільнят. Підготовку майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти розглядаємо як комплекс взаємопов'язаних заходів шляхом створення та реалізації педагогічних умов, реалізація яких спрямована на формування у студентів готовності до фізичного виховання дошкільнят. Реалізація окреслених педагогічних умов спрямовувалася на опанування студентами знань щодо здоров'я, здорового способу життя; стимулювання мотивації до вирішення завдань здоров'язбереження у закладах дошкільної освіти; формування вмінь використання здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі задля формування позиції суб'єкта здоров'язберігаючої діяльності у дитини-дошкільника.

Проблема підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти залишається актуальною і потребує глибокого осмислення на теоретичному та методичному рівні. Причини цього – у відсутності цілеспрямованої систематичної роботи з майбутніми вихователями щодо систематизації знань і вмінь у побудові здоров'язберігаючого освітнього процесу, а також у формальному та обмеженому підході до організації методичної роботи (переважання традиційних форм, недостатнє використання активних методів навчання та ін.). У зв'язку з цим актуалізується необхідність проведення педагогічного експерименту, спрямованого на формування готовності майбутніх вихователів до фізичного виховання дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бєлєнька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. 320 с.

2. Качан О. А. Застосування та ефективне впровадження сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання. *Фізичне виховання в рідній школі*. 2016. Вип. 4. С. 28–36.

3. Корякіна І., Ковальчук А., Швець О., Дяченко А. Підготовка майбутніх вихователів до впровадження новітніх технологій з фізичного виховання. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2015. Вип. 2 (130). С. 67–70.

4. Кошель В. М. Підготовка майбутніх вихователів до навчання рухових дій дітей дошкільного віку. Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності «Дошкільна освіта». Чернігів : ФОП Ремізова, 2015. 85с.

5. Про дошкільну освіту: Закон України від 01.01.2021 р. № 2628-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text (дата звернення 14.01.2022 р.).

6. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38–39. С. 5.

7. Протасова А. С. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Імідж сучасного педагога*, 2019. Вип. 6 (189). С. 18–21.

8. Brian A., Pennell A., Sacko R., Schenkelburg M. Preschool Teachers' Preparedness for Knowing, Enabling, and Meeting the Active Start Guidelines for Physical Activity. *Journal of Motor Learning and Development*. 2018. Vol. 6 (2). P. 333–344.

9. Futornyi S., Nosova N., Kolomiiets T. Modern technologies used in the process of physical education and rehabilitation for violations of posture and flat feet in children of older preschool age. *Slobozhanskyi herald of science and sport*. 2017. Vol 5 (61). P. 28–32.

10. Gülsoy V. G. B., Sezgin S., Çırak N. S., Ulutaş A. Technology use in preschool education: a systematic mapping study. *«Proceedings of EDULEARN»*: material of 17 Conference (3rd-5th July 2017, Barcelona, Spain). Barcelona, P. 3405–3414.

11. Stork S., Sanders S. Physical Education in Early Childhood. *The Elementary School Journal*. 2018. Vol. 108 (3). P. 197–206.

REFERENCES

1. Bielienka H. V. Formuvannia profesiinoi kompetentnosti suchasnoho vykhovatelia doshkilnoho navchalnoho zakladu: monohrafiia [Formation of professional competence of a modern educator of a preschool educational institution: monograph]. Kyiv: Kyiv. un-t im. B. Hrinchenka, 2015. 320 s. [in Ukrainian].

2. Kachan O. A. Zastosuvannia ta efektyvne vprovadzhennia suchasnykh fizkulturno-ozdorovchykh tekhnolohii u protsesi fizychnoho vykhovannia [Application and effective implementation of modern physical culture and health technologies in the process of physical education] *Fizychne vykhovannia v ridnii shkoli*. 2016. Vyp. 4. S. 28–36. [in Ukrainian].

3. Koriakina I., Kovalchuk A., Shvets O., Diachenko A. Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do vprovadzhennia novitnikh tekhnolohii z fizychnoho vykhovannia.[Preparation of future educators for the introduction of the latest technologies in physical education] *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury* (fizychna kultura i sport). 2015. Vyp. 2 (130). S. 67–70. [in Ukrainian].

4. Koshel V .M. Pidhotovka maibutnikh vykhovateliv do navchannia rukhovykh dii ditei doshkilnoho viku.[Preparation of future educators for learning motor actions of preschool children] Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv spetsialnosti “Doshkilna osvita”. Chernihiv : FOP Remizova, 2015. 85 s. [in Ukrainian]

5. Pro doshkilnu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.01.2021 r. № 2628-III. [On preschool education: Law of Ukraine of 01.01.2021 № 2628-III] URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text (data zvernennia 14.01.2022 r.) [in Ukrainian].

6. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII. [On education: Law of Ukraine of 05.09.2017 № 2145-VIII] Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2017. № 38–39. S. 5. [in Ukrainian].

7. Protasova A. S. Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnikh vykhovateliv do fizychnoho vykhovannia zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii.[Pedagogical conditions of preparation of future educators for physical education by means of information and communication technologies] *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 2019. Vyp. 6 (189). S. 18–21. [in Ukrainian].

8. Brian A., Pennell A., Sacko R., Schenkelburg M. Preschool Teachers Preparedness for Knowing, Enabling, and Meeting the Active Start Guidelines for Physical Activity. *Journal of Motor Learning and Development*. 2018. Vol. 6 (2). P. 333–344.

9. Futornyi S., Nosova N., Kolomiiets T. Modern technologies used in the process of physical education and rehabilitation for violations of posture and flat feet in children of older preschool age. *Slobozhanskyi herald of science and sport*. 2017. Vol. 5 (61). R. 28–32.

10. Gülsoy V. G. B., Sezgin S., Çırak N. S., Ulutaş A. Technology use in preschool education: a systematic mapping study. “Proceedings of EDULEARN”: material of 17 Conference (3rd–5th July 2017, Barcelona, Spain). Barcelona, R. 3405–3414.

11. Stork S., Sanders S. Physical Education in Early Childhood. *The Elementary School Journal*. 2018. Vol. 108 (3). P. 197–206.